

استاد فقیه محقق طباطبایی

در آستانهٔ سومین سالگرد رحلت استوانهٔ تحقیق و پژوهش، اسطوره بی‌همتای تلاش و جدیت، شمع فروزان محافل علمی، صفا بخش مراکز پژوهشی معارف الهی، تداوم‌گر کوششهای روشنی بخش علامه‌ها، محقق‌ها، امینی‌ها، شیخ آقا بزرگ‌ها، علامه فقیه، حجت الاسلام و المسلمین حاج سید عبدالعزیز طباطبایی یزدی هستیم.

او بزرگواری از مفاخر علما و یکی از کارشناسان مسلم شیعه در کتابشناسی، نسخه‌شناسی، تراجم، رجال، تاریخ، ... به شمار می‌رود.

دانشمندی که عمر گرانبهای خویش را در مسیر تحقیق و پژوهش در فرهنگ غنی اسلامی سپری نمود. ایشان در روز یکشنبه ۲۳ جمادی الاول ۱۳۴۸ هـ.ق مصادف با چهارم آبان ۱۳۰۸ هـ.ش در نجف اشرف متولد شد.

پدر ایشان مرحوم آیت الله آقا سید جواد طباطبایی (م ۱۳۶۳ ق) نوهٔ دختری آیت الله سید محمد کاظم یزدی صاحب عروه الوثقی بود. آن مرحوم در اوان نوجوانی پدر را از دست داد، اما با تلاش بسیار به تحصیل علم برخاست و نزد اساتید بزرگ نجف به فراگیری علوم دینی پرداخت.

مهمترین اساتید ایشان عبارت بودند از

ایشان در تأسیس کتابخانه امیرالمؤمنین (ع) در نجف با علامه امینی همکاری عمده‌ای داشت و فهرست مفصلی از مخطوطات آن را نگاشت و نیز در تدوین الذریعة با شیخ آقا بزرگ همکاری نمود.

مرحوم محقق طباطبایی در سال ۱۳۹۶ ق در قم سکنا گزید و محققان و مراکز تحقیقاتی و ناشران جهت استفاده از تجربیات و اطلاعات گرانسنگ ایشان به محضرش شتافتند. مرحوم طباطبایی برای تحقیق و پژوهش به مسافرت‌های متعددی دست زد و به نقاط مختلف ایران، عراق، لبنان، ترکیه، عربستان، سوریه، آمریکا،

انگلستان و... سفر کرد و از کتابخانه‌های مختلف بازدید نمود و نتیجهٔ تحقیقات و مطالعات خویش را در نتایج الأسفار جمع آوری نمود.

ایشان با مؤسسات فراوانی در داخل کشور همکاری داشتند از آن جمله: مؤسسه آل‌البیت (ع) لایحیاء التراث، مرکز الغدیر للدراسات الاسلامیة، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، دایرة المعارف بزرگ اسلامی، بنیاد بعثت، انتشارات جامعهٔ مدرسین و...

در کنگره‌های داخلی و خارجی متعددی شرکت نمودند، از آن جمله: کنگره

هزاره شیخ طوسی (۱۳۴۹ ش) در مشهد، کنگره هزاره علامه شریف رضی (۱۴۰۶ ق) در تهران، کنگره هزاره شیخ مفید (ره) (۱۴۱۳ ق) در قم، کنگره کتاب و کتابخانه در تمدن اسلامی (۱۳۷۴ ش) در مشهد، و دو کنگره امام حسین (ع) (۱۴۰۴ ق) و کنگره امام علی (ع) (۱۴۰۶ ق) در لندن. در اینجا به ذکر دیدگاه برخی از شخصیتها در مورد ایشان می پردازیم:

مرحوم علامه محمد تقی جعفری:

محاسن زیادی از ایشان مشاهده کرده بودم که شخصیت ایشان را تا مقام یک عالم با تقوا و با فضیلت بالا برده بود. عناصر اصلی شخصیت علامه فقید طباطبایی، بهره زیاد معظم له از لطافت و ذوق ادبی، هوش سرشار و سرعت انتقال در مطالب علمی و دینی بود. از طرفی دیگر آرامش ظاهر، و درونی پر تلاش و هیجان در وی یافته بودم، هیچانی در حقایق مذهبی و ارائه آنها بر مبنای منابع قابل پذیرش.

از محاسن با اهمیت شخصیت آن مرحوم - که متأسفانه تا حدودی کمیاب است - این بود که معمولاً در صدد ابراز معلومات و افروزی که اندوخته بود بر نمی آمد... مبنای جهد آن مرحوم در فرهنگ عمومی اسلامی، بویژه آثار مکتوب شیعه، متعدد و متنوع بود...

استاد عبدالحسین حائری:

از مسلمترین امور که جای شک در آن نیست، تسلط کامل ایشان بر میراث فرهنگی مخطوط اسلام و تشیع است....

استاد محمد تقی سبط:

ایشان آن قدر در رشته تخصصی خود کوشا بود که شاید بتوان گفت در قلمروی گستره دست نوشته های فارسی و عربی

(مخطوطات) عنوان افتخار آمیز «معجزه گر مخطوطات تشیع» را در سالهای اخیر به خود اختصاص داد. او میراث غنی و ارزشمندی را در این زمینه از خود به یادگار گذارده که گواه صادق این ادعاست...

لذت روحی او هنگامی بود که در کتابخانه های عراق، ایران، عربستان، سوریه، لبنان، اردن، ترکیه و انگلستان از مراجع مورد لزوم یادداشت و نسخه برداری و عکسبرداری تهیه می نمود...

طباطبایی عمری پر بار داشت، آرمانش در زندگی تحقیق و تدقیق در دست نوشته های تاریخی به منظور شکوفا ساختن تمدن و میراث فرهنگی اسلام و اثبات حقانیت شیعه بود...

روحیه طلبگی و عشق به دانش از او پژوهشگری بلند پایه پدید آورد که بخش تازه ای را به کتابشناسی و دست نوشته ها افزود و ثابت کرد میراث فرهنگی شیعه گنجینه های گرانبهایی هستند که باید آنها را کشف و به دنیا عرضه نمود.

دکتر علی نقی منزوی:

اگر به گفته شادروان استاد دکتر غلامحسین صدیقی کتاب شناسی را مادر تاریخ علم و منبع آن بدانیم، مرحوم سید عبدالعزیز طباطبایی یزدی گنجینه ای بود که هر گوشه آن چنین منابع تاریخ علم را در بر می داشت. او با مرگ خود رفیقان راه خود را از چنین منبع بزرگ محروم ساخت.

دکتر سید جعفر شهیدی:

از خصوصیات ایشان علاقه و اهتمام شدید به نشر آثار مذهب شیعه است. ایشان در بین رفقا معروف بودند که از ولایتی های دو آتشف است و واقعاً هم چنین بود. مسلم است کسی که عمر خویش را در کار خاندان عصمت و طهارت بگذراند، آنان نیز نظر

لطفشان را از وی دریغ نخواهند کرد و به همین دلیل بود که ایشان - بحمد الله - موفق شدند در زندگانی بسیار کوتاهشان آثار بسیار گرانبهائی را از خود به یادگار گذارند.

آقای سید محمد طباطبایی (فرزند آن مرحوم):

از مهمترین خصوصیات و صفات نیک مرحوم پدرم - به اقرار همه کسانی که با او مراوده داشتند - این بود که ایشان مقدار زیادی از وقت خود را در اختیار دیگران قرار می داد و از بذل معلومات و اطلاعات خویش دریغ نمی کرد.

آیت الله رضا استادی:

در میان صفات خوبی که محقق گرانقدر حضرت آقای طباطبایی - تغمده الله بغفرانه - داشت، صفت سخاوت او (در بذل اطلاعات، و کمک به محققان و دستگیری از کسانی که در بین راه تألیف و تحقیق و تتبع بودند) درخشش ویژه ای داشت... آخرین ثمرات مطالعات و بررسیهای خود را خیلی آسان و بی تکلف در اختیار هر کس که فکر می کرد برای او کارساز است قرار می داد و...

تبحر مرحوم طباطبایی در رجال، تراجم، حدیث، تاریخ، کتابشناسی و نسخه شناسی از آثار متعدد او هویدا است. برخی از کتابها و مقالات بلند چاپ شده اش عبارتند از:

۱. حیاة الشیخ یوسف البحرانی (نخستین نوشتار استاد در ۱۳۷۷ ق)
۲. الغدیر فی التراث الإسلامی (کتابنامه غدیر خم)
۳. الشیخ المفید و عطاؤه الفکری الخالد
۴. فی رحاب نهج البلاغه (کتابنامه نهج البلاغه)

۵. اساتید و مشایخ شیخ طوسی
 ۶. ماینغی نشره من التراث (معرفی کتابهای ارزنده مخطوط)
 ۷. اهل البيت عليهم السلام في المكتبة العربية (معرفی و توصیف کتابهای عربی اهل سنت در فضایل اهل بیت) در دو جلد
 ۸. فهرست کتابخانه علامه طباطبائی دانشگاه شیراز
 ۹. الشيعة و هجمات الخصوم. برخی از تحقیق و تصحیح های ایشان عبارتند از:
 ۱. فهرست شیخ منتجب الدين
 ۲. ترجمة الحسن و الحسين عليهما السلام (از کتاب طبقات ابن سعد)
 ۳. مقتل امير المؤمنين (ابن ابی الدنيا)
 ۴. الأربعون المنتقى من مناقب المرتضى (ابوالخير طالقانی قزوینی)
 ۵. الحسين و السنة (مجموعه سه بخش از آثار اسلامی پیرامون امام حسین (ع) از فضایل الصحابة احمد بن حنبل انساب الاشراف بلاذری و معجم الكبير طبرانی)
 ۶. مناقب امير المؤمنين عليه السلام (احمد بن حنبل)
 ۷. طرق حديث من كنت مولاه فعلى مولاه (حافظ ذهبی)
 ۸. ترجمة امير المؤمنين (ابن عساکر)
 ۹. فرائد السمطين في فضائل المرتضى و البتول و السبطین (حموی جوینی)
 ۱۰. عقد الدرر في اخبار المهدي المنتظر (سلمی شافعی دمشقی)
 ۱۱. فهرست شیخ طوسی
 ۱۲. علی ضفاف الغدير (تکمیل، تهذیب، تحقیق و استدراک الغدير)
 ۱۳. نتایج الأسفار
 ۱۴. قيد الاواجد
۱۵. مستدرک الذریعة
 ۱۶. أضواء على الذریعة (تعلیقات و ملاحظات بر الذریعة)
 ۱۷. معجم اعلام الشيعة
 ۱۸. تعلیقات بر طبقات اعلام الشيعة
 ۱۹. مكتبة العلامة الحلی
 ۲۰. أبناء السماء برزبة كربلاء (تکمیل، تعلیق و استدراک سیر تناو و سنتا علمامه امینی)
 ۲۱. فهرس المخطوطات العربية في مكتبة امير المؤمنين (ع)
 ۲۲. فهرس المخطوطات الفارسية في مكتبة امير المؤمنين (ع)
 ۲۳ و ۲۴. فهرس كتب الحديث و فهرس الكتب الفقهية في مكتبة الامام الرضا (ع)
 ۲۵. الفهرس الوصفي للمنتخب من المخطوطات العربية في مكنتات ترکیا
 ۲۶. مخطوطات اللغة العربية في مكنتات
- ایران
 ۲۷. فهرس المختارات من مخطوطات ترکیا
 ۲۸. فهرس المنتقى من مخطوطات الحجاز
 ۲۹. فهرست المنتخب من المخطوطات تبریز
 ۳۰. فهرس المنتخب من مخطوطات لندن
 ۳۱. المهدي عليه السلام في السنة النبوية (مجموعه احاديث صحاح اهل تسنن پیرامون حضرت مهدي (ع.))
 سرانجام آن قلب پر تپش در تاریخ هفتم رمضان ۱۴۱۶ ق (۸ بهمن ۱۳۷۴ ش) در ۶۸ سالگی بدرود حیات گفت و پس از یک تشییع باشکوه، در صحن مطهر حضرت فاطمه معصومه - سلام الله علیها - به خاک سپرده شد.

○
 [المحقق الطباطبائی في ذكره السنوية الأولى - ۳ ج، مؤسسة آل البيت لإحياء التراث - قم - ۱۴۱۷ هـ]

شرحها السامعي، استرهابها فخر الهداية، كتبت لها هي في جوار الدرر
 السنية في جوار المسائل الدستانية وذكرته اول مرة في هذه الاجر
 عن الشرح المذكور يعني فخر الهداية ملخص العباة مقصر على الاشارة
 فخر اليمن في فهرس النسخ والظاهر انه فخر الهداية ذكر ان طبعه كسبر ۱۲۱۶
 في النفس للشهيد الثاني على به احد المدعى الكور المشرف (۳۵۲)
 وهو غير كذا في نسخة النفس على ما يظهر من سردا في شي
 النفس في شأنها قصيدت بلغة اخلافة وشرحها التي هي ارباب على الجرائر
 الفخري استخرجها من كتاب الامارة والحكم وقد طبع
 نفس اسطوره ترجمته الاصل العربي الذي عربي عن اليونانية والمترجم
 الحكيم افضل الدين الكاشاني مؤلف جاردان نامه وغيره برسد
 ضمن مجموعته تصانيفه
 نفس الرحمان في فضائل سيدنا سلمان شيخنا العلامة الشافعي الحاج
 ميرزا حسين بن محمد تقي به الميرزا علي محمد النوري الطوسي المتوفى
 ليلة الاربعاء ثلاثين من جمادى الآخرة (۱۳۲۰) وهو اول
 من ما برز منه من المؤلفات المجلدة وفيه فوائد كثيرة اوله: (الحمد

نمونه خط مرحوم محقق طباطبائی از استنساخ کتاب الذریعة